

Виноградова А. І.,
кандидат юридичних наук,
нотаріус Київського міського
нотаріального округу
ORCID ID: 0000–0003–4519–768X

УДК: 347.94

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2020.3-4/140-149>

ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ

Анотація. Одним із основних засобів забезпечення основоположних прав і свобод людини є цивільний процес як одна із галузей права, а також професійна діяльність суддів, нотаріусів, виконавців та інших уповноважених осіб, яким держава делегувала виконання завдань з реалізації, охорони, захисту та відновлення прав, свобод чи інтересів осіб у сфері цивільного судочинства.

ЦПК України у Главі 5 «Докази і доказування» регламентує, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом (ч. 1 ст. 81). Проте у чинному цивільному процесуальному законодавстві відсутні положення, які б визначали зміст доказування.

Метою цієї публікації є авторська розробка структури та змісту доказування у цивільному процесі на основі аналізу різних доктринальних підходів до їх розуміння у цивільному процесі із застосуванням порівняльного аналізу розуміння структури та змісту доказування в інших галузях правової науки.

Доказування є формальною підсистемою доведення, що зумовлює залежність предмета доказування від предмета доведення для досягнення найбільш сприятливого результату розгляду цивільної справи, вчинення нотаріального, виконавчого провадження для осіб, які беруть у них участь. Тож і їх основні відмінності полягатимуть у характері дій, на які спрямована діяльність їх учасників. Тобто, предмет доказування і предмет доведення співвідносяться як частина і ціле. Своєю чергою, предметом доказування в цивілістичному процесі є сукупність юридичних обставин, з якими закон пов'язує виникнення матеріальних і процесуальних прав та обов'язків, а також процесуальних прав та обов'язків щодо їх доказування, які утворюють умовну систему в кожній конкретній справі й зумовлюють необхідність вибору доказів на підтвердження їх існування чи спростування.

Усі акти, які приймають уповноважені суб'єкти з розгляду цивільної справи, вчинення нотаріального, виконавчого проваджень у межах наданих їм повноважень, базуються не лише на їх внутрішньому переконанні, а й мають відповідати встановленим чинним цивільним процесуальним, нотаріальним процесуальним та виконавчим процесуальним законодавством вимогам, які слід розподіляти за трьома критеріями: нормативним, формалізованим і розумовим.

Зроблено висновок, що доцільно у цивільному процесуальному законодавстві та практиці використовувати термін «доказування», під яким слід розуміти отримання доказів сторонами та судом, а також використання їх у доказуванні фактів та обставин. Зміст дока-

зування доцільно визначити й у чинному ЦПК України у Главі 5 «Докази і доказування», що сприятиме підвищенню ефективності цивільного процесуального доказування.

Ключові слова: докази, доказування, цивільний процес, цивільне процесуальне законодавство.

Постановка проблеми. Утвердження та забезпечення основоположних прав і свобод людини є головним обов'язком України як демократичної, соціальної, правової держави. Ці конституційні положення (статті 1, 3 Конституції України) потребують втілення в життя шляхом удосконалення різних галузей законодавства на підставі науково-обґрунтованих пропозицій вчених та практиків, а також правозастосовної діяльності. Одним із основних засобів забезпечення основоположних прав і свобод людини є цивільний процес як одна із галузей права, а також професійна діяльність суддів, нотаріусів, виконавців та інших уповноважених осіб, яким держава делегувала виконання завдань з реалізації, охорони, захисту та відновлення прав, свобод чи інтересів осіб у сфері цивільного судочинства. Наріжним каменем цивільного судочинства є доказування, що являє собою центральний інститут цивільного процесуального права, який відбиває фундаментальні особливості національної моделі цивільного судочинства і який, по суті, пронизує всі інші його інститути та впливає на їх розвиток і застосування на практиці.

Модернізація сучасного цивільного процесуального кодексу України та інституту доказування, зокрема, про що свідчить чисельні зміни і доповнення, які мають місце останнім часом, здійснюється відповідно до потреб практики, необхідності зближення елементів континентальної та англо-саксонської систем права, і, як наслідок, інтернаціона-

лізації національних систем цивільного судочинства та необхідності реалізації доктринальних напрацювань вітчизняних правників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемним питанням доказування у цивільному процесі присвятили свої наукові розробки В.Д. Андрійцьо, С.С. Бичкова, О.О. Грабовська, К.В. Гусаров, Т.П. Заворотько, О.С. Захарова, Н.О. Кіреєва, В.В. Комаров, А.В. Коструба, В.А. Кройтор, М.П. Курило, Т.М. Кучер, Д.Д. Луспенник, Р.Д. Ляшенко, А.Л. Паскар, Ю.Д. Притика, Є.Г. Пушкар, О.Я. Рогач, Т.В. Руда, Ю.Ю. Рябченко, В.І. Тertiшніков, Г.П. Тимченко, О.С. Ткачук, С.Я. Фурса, О.Є. Харитонов, Т., М.Й. Штефан, М.М. Ясинок та ін.

За останні роки було підготовлено чотири дисертаційних роботи на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук – В.Д. Андрійцьо (2014 р.)¹, Т.М. Кучер (2016 р.)², О.О. Грабовська (2019 р.)³, А.С. Штефан (2020 р.)⁴, – присвячені особливостям доказування у цивільному судочинстві. Проте у кожній із цих робіт висвітлюються різні доктринальні підходи до розуміння доказування у цивільному процесі, що негативно впливає на єдність правозастосовної практики.

Метою цієї публікації є авторська розробка структури та змісту доказування у цивільному процесі на основі аналізу різних доктринальних підходів до їх розуміння у цивільному процесі із застосуванням порівняльного аналізу розуміння структури та змісту доказування в інших галузях правової науки.

¹ В.Д. Андрійцьо, Теоретичні засади доказування в цивільному судочинстві України. дис...д-ра юрид. наук. 12.00.03 (2014) Київ, 488

² Т.М. Кучер, Теорія доведення у цивілістичному процесі. дис. ... д-ра юрид. наук. 12.00.03 (2016) Київ 510

³ О.О. Грабовська, Теоретико-правові проблеми доказування у цивільному процесі України. дис... д-ра юрид. наук. 12.00.03 (2018) Київ, 563

⁴ А.С. Штефан, Механізм доказування у цивільному судочинстві. дис...д-ра юрид. наук 12.00.03 (2020) Київ 470

Виклад основного матеріалу дослідження та його основні результати. Першочергово слід звернути увагу на те, що чинний ЦПК України не розкриває зміст доказування, як це, наприклад зроблено у ч. 2 ст. 91 КПК України, яка встановлює, що доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

ЦПК України у Главі 5 «Докази і доказування» регламентує, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом (ч. 1 ст. 81). Проте у чинному цивільному процесуальному законодавстві відсутні положення, які б визначали зміст доказування.

У ЦПК щодо доказування вживаються різні терміни, зокрема, у ч. 1 ст. 57 ЦПК України зазначається, що «суд встановлює ...обставини...»; ч. 1 ст. 60 ЦПК України – «...сторона зобов'язана довести ті обставини справи...»; ч. 3 ст. 60 ЦПК України – «доказуванню підлягають обставини...». Такі терміни неоднозначно сприймаються та тлумачаться правниками.

В українській доктрині цивільного процесуального доказового права більшість досліджень у сфері доказової діяльності обмежуються поняттям «доказування», що є комплексом дій по оперуванню з доказами, що звісно законодавчо обумовлено, адже зазначений термін широко використовується

у цивільному процесі (статті 58–61, п. 6 ч. 2 ст. 119, ч. 1 ст. 179 ЦПК України).

У цій доктрині аналізується правова природа, зміст доказування та його структурні елементи¹. Водночас серед прихильників цієї доктрини є дискусії щодо структури доказування у цивільному процесі. Одна група вчених розглядає доказування виключно як пізнавальну діяльність², процесуальну діяльність³ чи логічну діяльність⁴. Інша група розглядає доказування як комплексне поняття, яке включає в себе пізнавальну і розумову діяльність суб'єктів доказування⁵, або процесуальну і логічну діяльність суду та осіб, які беруть участь у справі⁶.

Доказуванням у нотаріальному процесі розуміють як регламентовану в певному порядку процесуальну діяльність нотаріуса та осіб, які беруть участь у нотаріальному провадженні, щодо збирання, подання, витребування та забезпечення доказів⁷.

У виконавчому процесі доказування розуміють як регламентовану в певному порядку процесуальну діяльність виконавця та осіб, які беруть участь у виконавчому провадженні, щодо подання, збирання, витребування та забезпечення доказів⁸.

Окремі із правники вважають за необхідне розширити термінологічну базу процесу доказування шляхом розмежування понять «доказування» та «доведення». Зокрема, під «доказуванням», на думку вчених, слід розуміти регламентовану в певному порядку процесуальну діяльність зі збирання, витребування (для адвокатів і прокурорів) і надання

¹ В Тертишніков, Докази як інструмент судового доказування у цивільному процесі 10 (2011) *Право України* 77–88; М Й Штефан, Цивільний процес (2001) К.: Юрінком Інтер, 696; Т М Кучер, Теоретичні основи процесу доказування у цивільному судочинстві України 2 (2012) *Часопис Київського університету права* 167–170

² В І Тертишніков, Цивільний процес України: наук.-практ. посіб. (2015) Х.: Юрайт, 134

³ В В Комаров, В В Баранкова, Нотаріат в Україні: підручник (2011) Х.: Право, 96

⁴ Л А Татаров, Методические и методологические проблемы доказывания обстоятельств преступления: автореф. дис. ...канд. юрид. наук (2006) Ростов н/Д, 8, 13

⁵ М Й Штефан, Цивільний процес (1997) К.: Ін Юре, 268

⁶ Л М Звягинцева, М А Плюхина, И В Решетникова, Доказывание в судебной практике по гражданским делам: учеб.-практ. пособие (2000) М.: НОРМА 3

⁷ Теорія нотаріального процесу: наук.-практ. посіб. за заг. ред. С Я Фурси (2012) К.: Алерта 233

⁸ В Тертишніков, Докази як інструмент судового доказування у цивільному процесі 10 (2011) *Право України* 78.; С Я Фурса, Формування доктрини про виконавчий процес та інститут доказів в Україні *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів: зб. наук. Праць* (2012) 17–29.

суду доказів суб'єктами, що за цивільним процесуальним законодавством мають право надавати докази в конкретній справі на різних стадіях її розгляду. У той час як «доведення» буде складатися із процесу доказування та розумової і процесуальної діяльності, спрямованої на формування у судді переконання в достовірності юридичних обставин справи і на цій підставі обґрунтованості вимог сторони¹. Таким чином, як зазначають дослідники, «доведення» є ширшим поняттям, яке включає у себе «доказування», де останнє охоплює собою збирання, витребування та надання до суду доказів, а всі інші дії, «спрямовані на забезпечення сприятливого для сторони рішення суду, слід вважати «доведенням»². Цей підхід підтримують інші вітчизняні науковці³.

Зокрема, авторка вважає, що доказування є формальною підсистемою доведення, що зумовлює залежність предмета доказування від предмета доведення для досягнення найбільш сприятливого результату розгляду цивільної справи, вчинення нотаріального, виконавчого провадження для осіб, які беруть у них участь. Тож і їх основні відмінності полягатимуть у характері дій, на які спрямована діяльність їх учасників. Тобто, предмет доказування і предмет доведення співвідносяться як частина і ціле. Своєю чергою, предметом доказування в цивілістичному процесі є сукупність юридичних обставин, з якими закон пов'язує виникнення матеріальних і процесуальних прав та обов'язків, а також процесуальних прав та обов'язків щодо їх доказування, які утворюють умовну систему в кожній конкретній справі й зумовлюють необхідність вибору доказів на підтвердження їх існування чи спростування. Таке загальне положення

зумовлює необхідність визначення прямих щодо компетенції з визначення предмета доказування, залучення доказів у межах складових цивілістичного процесу згідно з правилами відповідності, допустимості, забезпечення та подання суб'єктами доказування у порядку, встановленому чинним нотаріальним процесуальним, цивільним процесуальним, виконавчим процесуальним законодавством, нотаріусу, суду, виконавцеві з урахуванням позиції іншої сторони тощо. Предметом же доведення є не тільки предмет доказування, а й сукупність усіх процесуальних дій, актів, доказів, навіть поведінка та слова осіб, які беруть участь у процесі, можуть стати передумовою для подальших висновків, коли суб'єкт доведення вважає за необхідне надати правову кваліфікацію певним явищам, зокрема щодо упередженості судді, суперечності в показаннях свідків та доводів, на підставі яких сторона обґрунтовує наявність чи відсутність обставин тощо.

Логічна структура доведення (тези, аргументи та демонстрація) і, відповідно, структура його спростування може підлягати практичному застосуванню, але з певними процесуальними особливостями. Сутністю структури доведення є представлення всіх його складових перед суб'єктами цивільної справи, нотаріального, виконавчого провадження з певним акцентом на ту особу, яка прийматиме остаточне рішення про задоволення вимог чи заперечень, вчинення дії або про відмову в її вчиненні. Досить часто складно визначити дійсні наміри сторін, якщо не аналізувати їх дії в сукупності й не визначати напрями інтересів, оскільки сам процес доведення може спиратися на стратегічні завдання і тактичні розрахунки. Ключові засади таких напрямів складають стратегію, підпоряд-

¹ С. Я. Фурса, Т. В. Цюра, Докази і доказування у цивільному процесі: Науково-практичний посібник. (2005) К., 21

² С. Я. Фурса, Т. В. Цюра, Докази і доказування у цивільному процесі: Науково-практичний посібник. (2005) К., 14

³ Т. М. Кучер, Докази, доказування та доведення у цивілістичному процесі України: монографія (2015) К.: Видавець Позднішев Є. В. 448; Т. М. Кучер, Теорія доведення у цивілістичному процесі. автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (2017) Київ 2017 44.

ковану основній меті, а тактичні завдання можуть спиратися на досягнення певних цілей, що диктує різні види доведення, як підтвердження виробленої тактичної або стратегічної позиції. Досить часто спростування орієнтоване на усунення тактичних успіхів процесуального супротивника, тому такий супротив наближує досягнення певної мети.

Критерій доведеності правової позиції особами, які беруть участь у цивільній справі, нотаріальному, виконавчому провадженні безпосередньо пов'язаний із сутністю критерію вмотивованості, який у межах складових цивілістичного процесу буде відображатись у мотивах, які уповноважені суб'єкти (нотаріуси, судді (суд), виконавці) наведуть на обґрунтування прийняття своїх актів, вчинення юридично значимих дій. Усі акти, які приймають уповноважені суб'єкти з розгляду цивільної справи, вчинення нотаріального, виконавчого проваджень у межах наданих їм повноважень, базуються не лише на їх внутрішньому переконанні, а й мають відповідати встановленим чинним цивільним процесуальним, нотаріальним процесуальним та виконавчим процесуальним законодавством вимогам, які слід розподіляти за трьома критеріями: нормативним, формалізованим і розумовим. Зокрема, під внутрішнім переконанням уповноваженого державою суб'єкта в межах складових цивілістичного процесу слід вважати виражене у встановленій цивільним процесуальним, нотаріальним процесуальним та виконавчим процесуальним законодавством формі ставлення нотаріуса, судді (суду), виконавця до результатів розгляду цивільної справи, нотаріального, виконавчого провадження або їх окремих частин на підставі оцінки доказів, обставин справи, проваджень і доводів осіб, які брали у них участь, щодо їх від-

повідності обраній позиції у справі або невідповідності останній. Нормативний критерій містить вимоги щодо законності актів, які приймають суди, судді, нотаріуси, виконавці, а саме вони мають відповідати як матеріальним, так і процесуальним положенням, що регулюють відповідні правовідносини. Вимоги щодо обґрунтованості такого акта безпосередньо пов'язані з належними, допустимими, достовірними і достатніми релятивними доказами для підтвердження наявності або відсутності юридичних обставин цивільної справи, нотаріального та виконавчого провадження. Розумовий критерій включає в себе вимоги щодо вмотивованості актів, які приймають відповідні уповноважені суб'єкти (суд, суддя, нотаріус, державний, приватний виконавець)¹.

У той же час О. О. Грабовська, поділяючи думку, що у цивільно-процесуальному доказуванні слід виділяти такі терміни як доказування та доведення, вважає, що розмежовувати доказування і доведення необхідно за формою їх вираження. Доказування, на її погляд, пов'язане з наповненням цивільної справи доказами у способи, передбачені законом, доведення ж здебільшого спрямоване на переконання суду у тому, що надані докази підтверджують або спростовують факти чи обставини, про які стверджується. Доведення є суб'єктивною оцінкою та вираженням інформації з різних позицій, і не лише з урахуванням критеріїв, встановлених законом².

Терміни «доведення» і «доказування», на наш погляд, є синонімами в українській мові. Традиційно у філософії та логіці у більшості класичних українських джерел використовується термін «доведення»³. В українських процесуальних кодексах, зважаючи на бажання уніфікації термінології, у радянські часи

¹ Т. М. Кучер, Теорія доведення у цивілістичному процесі. Автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (2017) Київ 35–36

² О. П. Грабовська, Теоретико-правові проблеми доказування у цивільному процесі України. автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (2019) Київ 28.

³ А. Є. Конверський, Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 6-те вид. перероб. та доп. (2017) К. Центр учбової літератури, 391–299

стали використовувати термін «доказування», що традиційно використовується й у сучасних вітчизняних процесуальних законах та у більшості наукових джерел. Тому ми не можемо погодитися з тими правниками, які вкладають у їх зміст різне значення.

Слід зазначити, що у теорії кримінального процесуального доказування термін «доведення» вживається як синонім терміну «доказування». У теорії кримінального процесуального доказування теж існує багато підходів до розуміння змісту та структури кримінального процесуального доказування, які можуть бути використані для подальшої розробки наукової доктрини цивільного процесуального доказування.

Зважаючи на обмежений обсяг статті викладемо лише основні підходи до розуміння змісту та етапів доказування у кримінальній процесуальній теорії.

Результати аналізу наукових публікацій українських вчених-процесуалістів, які присвячені проблемним питанням доказів і доказування у кримінальному провадженні, дають підстави вважати, що у кримінальній процесуальній доктрині є такі основні наукові концепції доказування у кримінальному провадженні, які можна виокремити, виходячи із змістовно-функціонального розуміння кримінального процесуального доказування.

Перша концепція доказування у кримінальному процесі – пізнавальна – полягає в його розумінні як пізнавальної діяльності. Варто зазначити, що на різних етапах історичного розвитку кримінального процесу вказаній концепції були характерні різні аспекти, які визначали сутність такої пізнавальної доказової діяльності.

Друга концепція розуміння кримінального процесуального доказування – діяльнісна – характеризує доказування як діяльність її процесуальних носіїв. Основними доктринальними поглядами пізнавальної концепції до розуміння сутності кримінального процесуального доказування є: доказування – це діяльність

її процесуальних носіїв. У такому значенні доказування, на перший погляд, немає нічого неординарного, адже більшість (якщо не всі) його дослідники визначають доказування, використовуючи саме термін «діяльність»; доказування в кримінальному процесі потрібно трактувати не тільки й не стільки як пізнавальний процес дослідження певної правнореlevantної події, а скільки, так би мовити, в інженерному – проектно-реалізаційному фокусі; доказування не може розглядатися як процес відбиття (відображення) події минулого. Слід зазначити, що в радянській науці засада «відбиття» була визнана офіційним методологічним підґрунтям марксистсько-ленінської теорії пізнання й активно використовувалась у вітчизняній філософській і юридичній науках, зокрема, в теорії доказування. Проте діяльнісний підхід до доказування вважає таке розуміння помилковим, потребуючим кардинального перегляду; основним змістом кримінальної процесуальної діяльності є діяльність з вироблення процесуальних рішень. Доказування ж є лише органічним структурним «забезпечувальним» елементом цієї діяльності; поза її рамками доказування взагалі не може існувати як самостійний феномен; метою діяльності доказування (точніше матеріальним наповненням функціонального місця «мета діяльності доказування у кримінальному процесі») є версія, тобто здогадний (гіпотетичний) мисленнєвий образ (проект) її бажаного «продукту» – певної шуканої юридичної конструкції; вихідним матеріалом діяльності доказування є носії об'єктивно наявних «доінформаційних» змістів ідеальних і матеріальних слідів – особи і речі. Вони залучаються в діяльність доказування із зовнішньої (недіяльнісної) сфери у встановленій законом процесуальній формі (процесуалізуються), а юрист залежно від своєї правової позиції, застосовуючи відповідні процесуальні процедури, працює з ними як з «об'єктами оперування»; основу способу діяльності доказування у кримінальному

процесі (в його організаційному аспекті) має бути покладено принцип судового виготовлення шуканих правових конструкцій як підґрунтя для видання судом визначених законом юридичних рішень у кримінальному провадженні¹.

Наступною концепцією доказування у вітчизняній кримінальній процесуальній доктрині є концепція, розроблена професором М. А. Погорецьким, яка іменується у теорії кримінального процесуального доказування комплексною концепцією.

Методологічною основою запропонованої концепції визначена теорія пізнання, діяльності, аргументації й інтерпретації та ін. При цьому висловлюється думка, що в теорії доказування, в залежності від потреб, доцільно використовувати вивідні знання будь-яких наук, за умови не підмінювання предмету теорії кримінального процесу предметом цих наук, й інтерпретувати їх знання відповідно до «кримінальної процесуальної матерії». Крім того, як зазначає М. А. Погорецький, його авторське трактування сутності кримінального процесуального доказування ґрунтується на формі (типі, моделі) вітчизняного кримінального процесу, яка впроваджена чинним КПК України, а також на трьох класичних кримінальних процесуальних функціях: обвинувачення; захисту; судового розгляду та вирішення справи (здійснення правосуддя), які лежать в основі кримінального процесу й, зокрема, доказування².

Стосовно ж сутнісно-змістовного бачення кримінального процесуального доказування, то під ним пропонується розуміти пізнавально-практичну правову й розумову (логіко-психологічну) діяльність, в якій доцільно виділяти зовнішню і внутрішню структуру. Зовнішня структура кримінального процесуального доказування представляє собою

єдиний нерозривний процес, який складається з таких структурних елементів як: отримання й використання доказів. Внутрішніми системоутворюючими структурними елементами кримінального процесуального доказування є: об'єкт, предмет, суб'єкт, мета, завдання, засоби, результат. Їх сутність зумовлюється типом кримінального процесу та кримінальними процесуальними функціями, в основі яких лежить процесуальний інтерес суб'єктів (носіїв) цих функцій, що формується на основі відповідних потреб і мотивів суб'єктів кримінального процесуального доказування [333, с. 71].

Слушною є позиція М. А. Погорецького, який зазначає, що термін «отримання» для визначення початкового етапу доказування є більш прийнятним, ніж терміни «збирання» та «формування», оскільки він точніше відбиває сутність цього етапу. Термін «отримання» має значення здобування чого-небудь певними зусиллями, якимись діями; взяття, прийняття того, що надається.

Отримання окремого процесуального доказу – це не одномоментний акт, а активна цілеспрямована пізнавально-перетворювальна практична діяльність суб'єктів доказування

Первісним елементом отримання доказу є цілеспрямована активна діяльність суб'єктів доказування по відшукуванню фактичних даних, їх носіїв та їхньому виявленню. Виявлені в ході пошуку фактичні дані та їх джерела підлягають ретельній і всебічній перевірці, оцінці та процесуальному оформленню (закріпленню), за результатами чого вони можуть бути визнані доказами. Цей елемент отримання доказів полягає у дослідженні як змісту фактичних даних, так і їхніх джерел, їх аналізі й зіставленні з уже наявними у кримінальній справі доказами. Перевірка фактичних даних та їх джерел

¹ В. В. Вапнярчук, Теорія і практика кримінального процесуального доказування: монографія (2017) Х.: Юрайт, 12–35

² М. А. Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (2007) Х.: Арсіс, ЛТД 480–497; М. А. Погорецький, Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання 10 (2014) *Право України* 12–25; М. А. Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування 3 (2015) *Вісник кримінального судочинства* 70–71.

може здійснюватися шляхом отримання нових доказів, які прямо чи побічно підтверджують або спростовують вірогідність наявних фактичних даних та їх джерел. Вона є перевіркою лише щодо фактичних даних та їх джерел, які підлягають перевірці; для доказів, за допомогою яких перевіряються ці фактичні дані та їх джерела, вона може бути засобом їх отримання. Перевірці фактичних даних та їх джерел, як правило, передують попереднє дослідження для уточнення їх змісту, яке з процесу їх перевірки виділяється умовно для уточнення механізму їх отримання. Перевірка фактичних даних та їх джерел здійснюється за загальними правилами. Отже, перевірка фактичних даних та їх джерел здійснюється як шляхом їх порівняльного аналізу з наявними у справі доказами, так і шляхом пізнавально-перетворювальної практичної діяльності¹.

Використання доказів як другий етап доказування – це, з одного боку, практична процесуальна діяльність, а з іншого – розумова, що ґрунтується на законах логіки та знаннях психології й інших

наук. Ця діяльність полягає в оперуванні доказами, у встановленні на їх підставі обставин, що мають значення для справи, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції сторонами у справі, в обґрунтуванні відповідних процесуальних рішень уповноваженими суб'єктами доказування, у тому числі й для перевірки вже отриманих доказів та для отримання нових доказів тощо². На нашу думку, така концепція найбільш повно відбиває зміст доказування у юридичному процесі, зокрема у цивільному процесі України.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що доказування і доведення є синонімами. А тому, зважаючи на традицію, доцільно у цивільному процесуальному законодавстві та практиці використовувати термін «доказування», під яким слід розуміти отримання доказів сторонами та судом, а також використання їх у доказуванні фактів та обставин. Зміст доказування доцільно визначити й у чинному ЦПК України у Главі 5 «Докази і доказування», що сприятиме підвищенню ефективності цивільного процесуального доказування.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

BIBLIOGRAPHY

THESIS

1. V D Andriitso, *Teoretychni zasady dokazuvannia v tsyvilnomu sudochynstvi Ukrainy* [Theoretical principles of proof in civil proceedings of Ukraine]. dys...d-ra yuryd. nauk. 12.00.03 (2014) Kyiv, 488 [in Ukrainian].
2. Т М Kucher, *Teoriia dovedennia u tsyvilistychnomu protsesi* [Theory of proof in the civil process]. dys... d-ra yuryd. nauk. 12.00.03 (2016) Kyiv 510 [in Ukrainian].
3. О О Hrabovska, *Teoretyko-pravovi problemy dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi Ukrainy* [Theoretical and legal problems of proof in the civil process of Ukraine]. dys... d-ra yuryd.nauk. 12.00.03 (2018) Kyiv, 563 [in Ukrainian].
4. A S Shtefan, *Mekhanizm dokazuvannia u tsyvilnomu sudochynstvi* [Evidence mechanism in civil proceedings]. dys...d-ra yuryd. nauk 12.00.03 (2020) Kyiv 470 [in Ukrainian].
5. L A Tatarov, *Metodycheskiye y metodolohycheskiye problemy dokazyvaniya obstoiatelstv prestupleniya* [Methodical and methodological problems of proving the circumstances of the crime]: avtoref. dys. ...kand. yuryd. nauk (2006) Rostov n/D, 8, 13 [in Russian].

¹ М А Погорєцький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (2007) Х.: Арсіс, ЛТД, 309–402

² М А Погорєцький, Нова концепція кримінального процесуального доказування 3 (2015) *Вісник кримінального судочинства* 63.

AUTHORED BOOKS

6. М. Y Shtefan, Tsyvilnyi protses [Civil proceedings] (2001) K.: Yurinkom Inter, 696 [in Ukrainian].
7. V I Tertyshnikov, Tsyvilnyi protses Ukrainy [Civil process of Ukraine]: nauk. – prakt. posib. (2015) Kh.: Yurait, 134 [in Ukrainian].
8. V V Komarov, V V Barankova, Notariat v Ukraini [Notary in Ukraine]: pidruchnyk (2011) Kh.: Pravo, 96 [in Ukrainian].
9. L. M Zviahyntseva, M. A Pliukhyna, Y. V Reshetnykova, Dokazyvanye v sudebnoi praktyke po hrazhdanskym delam [Evidence in judicial practice in civil cases]: ucheb. – prakt. posoby (2000) M.: NORMA 3 [in Russian].
10. Teoriia notarialnoho protsesu: nauk. – prakt. posib. za zah. red. S Ya Fursa (2012) K.: Alerta 233 [in Ukrainian].
11. S Ya Fursa, Formuvannia doktryny pro vykonavchyi protses ta instytut dokaziv v Ukraini Problemy teorii i praktyky vykonannia rishen sudiv ta inshykh orhaniv [Formation of the doctrine of the executive process and the institute of evidence in Ukraine Problems of theory and practice of execution of decisions of courts and other bodies]: zb. nauk. Prats (2012) 17–29 [in Ukrainian].
12. S Ya Fursa, T V Tsiura, Dokazy i dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi [Evidence and proof in civil proceedings]: Naukovopraktychnyi posibnyk. (2005) K, 21 [in Ukrainian].
13. A Ye Konverskyi, Lohika. Pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh fakultetiv [Logic. Textbook for law students]. 6-te vyd. pererob. ta dop. (2017) K. Tsent uchbovoi literatury, 391–299 [in Ukrainian].
14. V V Vapniarchuk, Teoriia i praktyka kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [Theory and practice of criminal procedural evidence]: monohrafiia (2017) Kh.: Yurait, 12–35 [in Ukrainian].
15. M A Pohoretskyi, Funktsionalne pryznachennia operatyvno-rozshukovoi diialnosti u kryminalnomu protsesi [Functional purpose of operational and investigative activities in criminal proceedings]: monohrafiia (2007) Kh.: Arsis, LTD480–497 [in Ukrainian].

ARTICLES

16. V Tertyshnikov, Dokazy yak instrument sudovoho dokazuvannia u tsyvilnomu protsesi [Evidence as a tool of judicial evidence in civil proceedings] 10 (2011) Pravo Ukrainy 77–88 [in Ukrainian].
17. T. M Kucher, Teoretychni osnovy protsesu dokazuvannia u tsyvilnomu sudochynstvi Ukrainy [Theoretical bases of the process of proving in civil proceedings of Ukraine] 2 (2012) Chasopys Kyivskoho universytetu prava 167–170 [in Ukrainian].
18. M A Pohoretskyi, Teoriia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia: problemni pytannia [Theory of criminal procedural evidence: problematic issues] 10 (2014) Pravo Ukrainy 12–25 [in Ukrainian].
19. M A Pohoretskyi, Nova kontseptsiiia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [A new concept of criminal procedural evidence] 3 (2015) Visnyk kryminalnoho sudochynstva 70–71 [in Ukrainian].
20. M A Pohoretskyi, Nova kontseptsiiia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [A new concept of criminal procedural evidence] 3 (2015) Visnyk kryminalnoho sudochynstva 63 [in Ukrainian].

Vinogradova A.,
Candidate of Legal Sciences,
notary of the Kyiv city
notarial district
ORCID ID: 0000-0003-4519-768X

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2020.3-4/140-149>

EVIDENCE IN CIVIL PROCEDURE: TO THE DEFINITION OF STRUCTURE AND CONTENT

Abstract. *One of the main means of ensuring fundamental human rights and freedoms is the civil process as one of the branches of law, as well as the professional activities of judges, notaries, executors and other authorized persons to whom the state has delegated tasks to implement, protect, defend and restore rights, freedoms or interests of persons in the field of civil proceedings.*

The CPC of Ukraine in Chapter 5 «Evidence and Proof» stipulates that each party must prove the circumstances to which it refers as the basis of its claims or objections, except as provided by this Code (Part 1 of Article 81). However, there are no provisions in the current civil procedural law that would determine the content of the evidence.

The purpose of this publication is the author's development of the structure and content of evidence in civil proceedings based on the analysis of various doctrinal approaches to their understanding in civil proceedings using comparative analysis of understanding the structure and content of evidence in other branches of law.

Evidence is a formal subsystem of proof, which determines the dependence of the subject of proof on the subject of proof to achieve the most favorable result of civil proceedings, notarial, enforcement proceedings for persons involved in them. Therefore, their main differences will be in the nature of the actions to which the activities of their participants. That is, the subject of proof and the subject of proof are correlated as part and whole. In turn, the subject of proof in civil proceedings is a set of legal circumstances with which the law connects the emergence of substantive and procedural rights and obligations, as well as procedural rights and obligations to prove them, which form a conditional system in each case and necessitate the choice of evidence to prove their existence or refutation.

All acts adopted by authorized subjects for civil proceedings, notarial, enforcement proceedings within the powers granted to them, are based not only on their inner conviction, but also must meet the established current civil procedural, notarial procedural and executive procedural requirements, which should be divided according to three criteria: normative, formalized and mental.

It is concluded that it is expedient in civil procedural law and practice to use the term «evidence», which should be understood as the receipt of evidence by the parties and the court, as well as their use in proving the facts and circumstances. The content of evidence should be defined in the current CPC of Ukraine in Chapter 5 «Evidence and evidence», which will increase the effectiveness of civil procedural evidence.

Key words: *evidence, proof, civil process, civil procedural legislation.*